

I skuggan av träden

**Konsekvenserna av Green Resources
skogsplanteringar i Moçambique**

"Och från en lång natts sömn, vaknade vi en dag upp för att inse att vi var omringade av träd, träd som inte längre var användbara för oss"

Nduna är en av flera hundra bönder i norra Moçambique som har drabbats av det norska företaget Green Resources storskaliga skogsplanteringar. Mellan 2015 – 2016 granskade Afrikagruppernas tre partnerorganisationer, Livaningo, Justiça Ambiental och UNAC – União Nacional de Camponeses företags investeringar i Nacalakorridoren i norra Moçambique. Resultatet av granskningen presenterades i rapporten "The progress of Forest Plantations on the farmers Territories in the Nacala Corridor: the case of Green Resources Moçambique", som lanserades i september 2016. Rapporten visar på att konsekvenserna för lokalbefolkningen blev större och mer långtgående än de hade förutsatt. Tillgången till naturresurser som vatten, skog, vilda djur, medicinväxter och mark av traditionell och kulturell betydelse har minskat. Även inkomsten från jordbruket har minskat, och många som blev lovade jobb på Green Resources står nu utan inkomst. Detta har skapat en spänd situation som lett till ett flertal konflikter och anlagda bränder. I denna broschyr sammanfattar vi rapporten och dess rekommendationer.

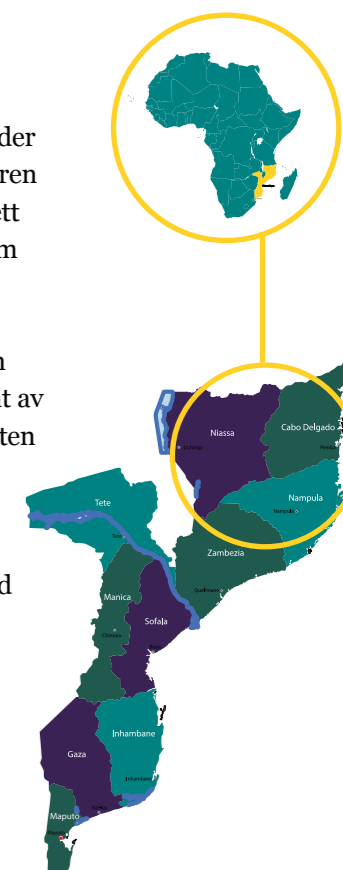
Den externa konsultbyrån som fick i uppgift att genomföra studien besökte 14 byar i sju distrikt och intervjuade sammanlagt 153 personer. De intervjuade både bönder som påverkats av plantagen, tjänstepersoner på lokal- och distriktsnivå, representanter från civilsamhället och anställda på Green Resources.

Nacalakorridoren täcker Moçambiques tre nordligaste provinser

Moçambique ligger på södra Afrikas östkust och gränsar i norr till Tanzania och i söder till Sydafrika. Ön Madagaskar ligger rakt utanför Moçambiques kust. Nacalakorridoren är en region som i huvudsak täcker Moçambiques tre nordligaste provinser. Det är ett av de områden i landet som utvecklas snabbast genom att dra nytta av järnvägen som går genom landet i öst-västlig riktning och slutar vid hamnen i kuststaden Nacala.

Markområdena längs Nacalakorridoren har länge brukats av lokala bondesamhällen som är beroende av sina skördar av majs, bönor, maniok och durra. Cirka 70 procent av befolkningen är beroende av mark för att kunna försörja sig. I Moçambique äger staten all mark och som bonde har du endast brukarrätt. En av de viktigaste principerna i marklagen är att skydda medborgare och deras användande av mark genom så kallad "bosättning i god tro". Trots denna lagstiftning har vad som blivit känt som landgrabbing ökat i Moçambique under det senaste decenniet. En nyligen publicerad rapport från UNAC & GRAIN (2015)¹ anger att runt 1,5 miljoner hektar mark i Nacalakorridoren har tagits från bönder och lämnats över till investerare.

1) <https://www.grain.org/article/entries/5137-the-land-grabbers-of-the-nacala-corridor>

Green Resources är Afrikas största skogsplanteringsföretag

Green Resources Moçambique, som ansvarar för skogsplanteringarna i Nacalakorridoren, är en del av moderföretaget Green Resources SA. Företaget är skapat med framförallt norskt kapital och investeringar från över 80 aktieägande organisationer och företag. Idag har Green Resources verksamhet i Moçambique, Tanzania och Uganda. Företaget skapades 1995 och påbörjade sin verksamhet i Afrika efterföljande år. I Moçambique har Green Resources tillskansat sig knappt 265 000 hektar mark med syftet att använda marken till odling av träd som inte är en del av det lokala ekosystemet: tall och eukalyptus. Detta har lett till en mängd markkonflikter mellan företaget och lokala samhällen. Grunden till konflikterna är att Green Resources närvaro har lett till minskad möjlighet till matproduktion för lokalbefolkningen, samt att lokalbefolkningen inte har haft möjlighet att ifrågasätta det faktum att staten, på central nivå, gett företaget tillstånd att använda denna mark. Processen har alltså inte varit transparent.

I maj 2014 utökade de sin verksamhet i Nacalakorridoren genom att köpa upp det av Västerås Stifts intiterade projektet Global Solidarity Funds (GSFF) Niassa.

” Företaget flyttade människor från deras mark. När träden växte sig större skuggade de en stor del även av människors nya mark och de tvingades flytta ännu längre bort.

Kauguanha 23 år, bor i Likole, en by där flera invånare varit i konflikt med Green Resources

År 2005 grundades GSFF av Västerås stift och Norska Kyrkofonden. En av de största investeringarna var Chikweti, ett skogsprojekt i Niassaprovinns i norra Moçambique. Idén var att ge finansiell avkastning till ägarna och samtidigt bidra till lokal utveckling. Men GSFF har inte uppnått förväntat resultat, vare sig ekonomiskt, socialt eller miljömässigt. Omfattande kritik om landgrabbing har riktats mot projektet, både av lokala och internationella organisationer. 2011 byttes Chikwetis ledning ut och förhållandet till lokalbefolkningen förbättrades något. Den 4 juni 2014 köpte Green Resources upp GSFF för 103,9 miljoner dollar (850 miljoner svenska kronor). I samband med övertagandet av GSFF fick Green Resources tillgång till ca 107 000 hektar mark, av vilka knappt 17 000 hektar har blivit nyttjade för plantering av tall och eukalyptus. Detta innebär att knappt 16 procent av marken från GSFF har kommit att utnyttjas.

Företaget Green Resources SA består av totalt 83.756.499 andelar varav Global Solidarity Forest Fund 2016 stod för 1.668.424 andelar (2 procent).

Av de 265 000 hektar mark som Green Resources Moçambique tagit kontroll över har knappt 25 000 hektar faktiskt blivit planterade, vilket innebär att de bara använder mindre än 10 procent av den mark de tillskansat sig. På de resterande 90 procenten har vissa bönder kunnat stanna kvar för att bruka marken till dess att planteringarna startar, medan vissa har tvingats att flytta trots att marken inte används. Det saknas konkreta handlingsplaner för att finansiera storskaliga projekt.

Nya jobbtillfällen var bara tillfälliga jobb

Inledningsvis välkomnades tall- och eukalyptusplantagen av lokalbefolkningen eftersom de sågs som möjligheter till socio-ekonomisk utveckling. Företaget gav en mängd löften för att övertyga lokalbefolkningen att ge upp sin mark. Bland annat sades att lokalbefolkningen skulle få tillgång till fasta och värlönlade jobb på plantagen, att de skulle förses med bättre utrustade hus än dem de redan hade, och att det skulle byggas nya skolor, hälsokliniker, broar etc. De positiva effekter som kommit av investeringen är att en del fått förbättrade hus. De som fått behålla sitt jobb har kunnat förbättra levnadsstandarden för sina familjer. Fler personer har motorcyklar och mobiltelefoner. Lokala samhällen klagar dock nu över att flera löften inte uppfyllts, eller endast delvis uppfyllts, och långt efter den överenskomna deadline. De fasta jobb som hade lovats visade sig också till största delen endast innebära tillfälligt jobb för att avverka mark och plantera träd. När dessa uppgifter var klara fanns det inget mer jobb att utföra och de anställda avskedades. Många av bönderna har inte heller erbjudits hjälp med att hitta nya sätt att skaffa sig en inkomst.

” Det visade sig att anställningen bara var för en säsong. Folk började bli frustrerade av att bara sitta hemma och vänta på mer jobb, så de började sätta eld på plantagen.

Nconda från byn Nconda

Ytterligare en problematisk fråga är trädplantagens närhet till floderna, som enligt lokalbefolkningarna lett till minskat vattenflöde. Generellt är det en överlapp mellan trädplantagen och lokala samhällens områden i alla distrikt, men särskilt i distrikten Sanga och Chimbonila. Överlag står nästan alla plantagen nära vägar och floder. Flera av de lokala samhällena har också sina bosättningar väldigt nära vägar och floder och dessa överlappar därför med den mark företaget blivit tilldelad.

” Jag arbetade i fyra år, men sedan förlängde de inte mitt kontrakt. När du lämnar ditt liv som bonde är det svårt att gå tillbaks och bli bonde igen.

Agostino, bor i byn Liconhile där Chikweti (som nu är uppköpt av Green Resources) började plantera 2006.

Brist på rotationsjordbruk ger minskad produktion

Bristen på mark för de lokala bönderna har lett till att istället för att ha rotation på områdena som används för odling, och låta vissa delar av marken ligga i träda, har samma mark använts år efter år med minskad produktion som resultat. Bönderna har blivit tvungna att hitta nya områden att odla på som ofta ligger långt bort från marknader, skolor, sjukhus och transportmöjligheter. De ökande avstånden har också påverkat deras livsstil, uppehälle och inkomster.

Många familjer i samhällen längs Nacalakorridoren har redan börjat känna av plantagens negativa effekter på deras inkomst. De anser också att om Green Resources Moçambique expanderar ännu mer kommer de få färre områden på vilka de kan odla, leta efter ved och hämta vatten. Sedan eukalyptusträden infördes i de lokala ekosystemen har många bönder blivit tvungna att leva endast på maniok – något som i vissa fall lett till näringsbrist. Många lokala samhällen har också klagat på förekomsten av torka och återkommande epidemier av skadedjur och sjukdomar som förstör skördarna.

Regeringen måste se över de fel som begicks när marken tilldelades

I rapporten ger organisationerna flera rekommendationer, bland annat att regeringen i Moçambique måste justera de fel som begicks när företag som Green Resources fick mark tilldelat. I de fall där familjer har fått sina rättigheter kränkta och förlorat mark utan tillräcklig kompensation, kommer organisationerna att hjälpa dem med den lagliga processen för att få sina rättigheter tillgodosedda. Organisationerna kräver också regelbundna studier för att följa upp både hur planteringarna påverkar jorden och miljön, men också vilka sociala och ekonomiska konsekvenser det får för lokalbefolkningen.

Såväl statens centrala myndigheter, som Green Resources Moçambique, erkänner att vissa oegentligheter och misstag har begåtts. Men trots dessa misstag har lokalbefolkningen inte bara funnit sig utan statens stöd, utan också i saknad av den kunskap och förmåga som krävs för att dra frågan till domstol.

” Att arbeta för företaget skulle kunna ge bra pengar, men målen var höga och det var spänt mellan arbetarna. Jag klarade inte av att stanna så länge. Jag ville tillbaka till mitt gamla liv så jag kom tillbaks till Nconda för att arbeta med min familj.

Delinda från byn Nconda

Afrikagruppernas kommentar till rapporten och nulägesanalys

Sedan rapporten lanserades i Moçambique i september 2016 har Green Resources ekonomi försämrats och Västerås stift har kraftigt skrivit ned sina tillgångar i företaget. Enligt en artikel i Kyrkans tidning² krävs nya investeringar i bolaget innan årets slut om det inte ska gå i konkurs. En viktig fråga är om företaget har någon exitstrategi och vad som händer med de som har ställt om sina liv och slutat med jordbruket. Det riskerar att bli ännu ett fall där investerare kommer in med stora planer och investeringar för att sedan lämna när vinsterna uteblev. Bristen av konsultationer, transparens och förståelse för den lokala kontexten och konsekvenser av investeringar leder inte bara till konflikter och landgrabbing utan får långsiktiga följder för hela samhällen. Av de människor som påverkats av trädplantagen finns det de som vill ha sin mark tillbaka och andra som vill ha kompensation på annat sätt. De riskerar nu att återigen hamna i kläm.

2) Kyrkans Tidning 12 april 2017 8.45.

**Tycker du denna fråga är viktig?
Det finns många sätt att stödja vårt
arbete mot landgrabbing.**

- Bli månadsgivare
- Köp ett gåvokort
- Ge ett engångsbelopp
- Köp ett frökort som går att plantera
- Swisha till 90 03 37 -7

Du kan också engagera dig i Afrikagrupperna, hitta din närmsta lokalgrupp på afrikagrupperna.se/medlem

För senaste uppdateringar följ oss på Facebook, Instagram eller Twitter.

Tillsammans förändrar vi liv

WEB afrikagrupperna.se
TWITTER twitter.com/afrikagrupperna
FACEBOOK facebook.com/afrikagrupperna
INSTAGRAM instagram.com/afrikagrupperna